

Türkiye'nin Sebze İhracatında Karşılaştırmalı Üstünlükleri

Birol ERKAN¹, B. Bülent ARPACI², Faika YARALI^{2*}, İsmail GÜVENÇ²

¹Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Uşak

²Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Kilis

Geliş (Received): 26.09.2014

Kabul (Accepted): 03.12.2015

ÖZET: Karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçümü amacıyla Liesner (1958) tarafından ortaya atılan, Balassa (1965) tarafından işlevsel hale getirilen “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (RCA) katsayıları”, ülkenin belli bir sektör ihracatının toplam ihracatına oranının, aynı sektörün dünyadaki ihracatının dünya toplam ihracatına oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Balassa Endeksi şeklinde de ifade edilebilen RCA katsayıları; ülkenin bir sektördeki yurtiçi uzmanlaşmasını, dünyanın uzmanlaşmasıyla karşılaştırır. Katsayının 1’den büyük olması; söz konusu sektörde ülkenin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu ve uzmanlaştığını, 1’den küçük olması ise, açıklanmış karşılaştırmalı dezavantaja sahip olduğunu ve uzmanlaşmadığını gösterir. Çalışmada, 1993-2012 yılları arasında Türkiye’nin dünya piyasalarında sebze ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüklerinin belirlenmesi amacıyla SITC Rev. 3, 4. seviye için karşılaştırmalı üstünlük katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre Türkiye, sebze ve alt grupları ihracatında global piyasalarda önemli bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bununla birlikte, sebze alt gruplarının büyük çoğunluğunun ihracatında karşılaştırmalı üstünlük olmasına rağmen, son yıllardaki üstünlükler nispi anlamda azalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları, Balassa Endeksi, Sebze İhracatı, Türkiye

The Comparative Advantages in Vegetable Export of Turkey

ABSTRACT: The index of revealed comparative advantages (RCA) was first introduced by Liesner (1958) and operationalized by Balassa (1965) in order to measure comparative advantages. The RCA index of a country for a product is often measured by the product’s share in the country’s exports in relation to its share in world trade. The index of RCA, also called Balassa Index, is used to measure relative importance of a product in a country’s export composition relative to that product’s relative importance in world trade. If the index exceeds 1 the country is said to have a comparative advantage in the sector in question, since it is more important for the country’s exports than for the exports of the reference countries and vice versa. In this study, between the years 1993-2012, the indices of revealed comparative advantages indices of Turkey are calculated on SITC Revision 3, 4 digit codes in order to determine comparative advantages in vegetable export in World markets. Accordingly, Turkey has a significant comparative advantage in the export of vegetable and its sub-groups in global markets. However, although comparative advantage in the export of the majority of vegetable sub-groups, the advantages have relatively been decreasing in recent years.

Key Words: Indices of Revealed Comparative Advantages, Balassa Index, Export of Vegetable, Turkey

GİRİŞ

Ülkelerin uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerinin belirlenmesinde genellikle sanayi ve bilgi yoğun malların ihracatı öne çıkmakta olup, tarım ürünleri arka planda kalmaktadır. Keza, teknoloji yoğunluklarına göre mallar sınıflandırıldığında, tarım ürünleri katma değeri nispi olarak “düşük hammadde yoğun mallar” olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte, gerek ülke üretim ve ihracatına katkı, gerekse sanayiye sağladığı girdi bakımından tarım ürünleri hala stratejik konumunu sürdürmektedir. Günümüzde, özellikle stratejik tarım ürünlerinde ortaya çıkan kıtlık ve sonucunda meydana gelen fiyat artışları halen küresel platformlar gündemindeki yerini korumaktadır.

Bu çalışma, Türkiye’nin 1993-2012 döneminde sebze ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüklerini (uluslararası rekabet gücünü) ortaya koymayı amaçlamıştır. Karşılaştırmalı üstünlük kıstası olarak Balassa’nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı (endeksi) kullanılmış, SITC Rev 3 ve 4 haneli ürün

sınıflandırmasına göre ülkenin ihracatını gerçekleştirdiği sebze türlerindeki üstünlükler ortaya konulmuştur. Yapılan analizler sonucunda, karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ve en uygun kaynak tahsisi bağlamında, Türkiye’nin üretim ve ihracatına ağırlık vermesinin/ vermemesinin rasyonel görüldüğü sebze türleri ortaya çıkarılmış, buna yönelik öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi

Ürün piyasalarında yaşanan büyük şoklar, yeniden yapılanan sermaye akımları ve döviz kurlarındaki hızlı değişim İkinci Dünya Savaşı sonrası ticari ilişkilerin yönünü değiştirmiş, küresel rekabet gücü ve ticaret ile ilgili görüşlerde değişikliklere yol açmıştır. Ortaya çıkan bu yeni karmaşık yapı sonucunda, karşılaştırmalı üstünlüklerin klasik ilkeleri etrafında ekonomistlerin güçlü bir fikir birliği ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. Uluslararası ticaretin gerek ikili düzeyde, gerekse bölgesel olarak serbestleştirilmesi; uluslararası

*Sorumlu yazar: Yaralı, F., faikayarali@kilis.edu.tr

toplantılarda üzerinde önemle durulan bir husus olmuştur (Rashid, 2006). Bununla birlikte, küreselleşmenin hızlanması ve Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) kurulmasıyla oluşan yeni ticaret düzeni; uluslararası ticaretin serbestleşmesi ve bölgesel ekonomik birleşmeler hususunda birçok değişiklik yapılmasını zorunlu kılmış; yeni yapı, uluslararası rekabet bağlamında da ülkeleri karşılaştırmalı üstünlüklerine göre dış ticaret yapmaya sevk etmiştir.

Ekonomistler, serbest ticaretin ekonomik refaha katkı sağlayacağını öne sürerken, ilgili düşüncelerini esasen karşılaştırmalı üstünlükler teorisine dayandırmış; uluslararası ticaretten sağlanacak kazançların ekonomik refah artışı için bir anahtar olduğunu ve daha hızlı ekonomik büyümenin, karşılaştırmalı üstünlüklerin dikkate alınması suretiyle gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir (Masters, 1995; Bernhofen ve Brown, 2005).

Uluslararası ticaretin açıklanmasıyla ilgili teoriler gruba ayrılmaktadır. Birinci gruptaki teoriler, ticaretin doğal düzeniyle ilgilenmekte, ticaret örneklerini “*birakınız yapınlar*” prensibi ile açıklamaktadır. Bu tip teoriler şu sorulara cevap aramışlardır: Ülkeler arasında serbest ticaret varsayımında, hangi mallar, ne kadar ve kimler için üretilecek? İkinci gruptaki teoriler ise ticaretin yönünü, bileşimini ve miktarını değiştirmek amacıyla ülkeler arasında mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına devletin müdahalesini emretmektedir (Kijboon, 2000).

Uluslararası ticaretin ilk teorisi olan Mutlak Üstünlükler Teorisi, Adam Smith (1766) tarafından ortaya konmuştur (Smith, 1991). Smith, ülkelerin daha ucuza üretebildikleri malların ihracatını yapmalarını, daha pahalıya ürettiklerini ise ithal etmelerini belirtmiştir. Ricardo (1817)'nin teoriye ilk katkısı, ülkelerin kendi ürettiği ürün veya hizmetler arasındaki mutlak fiyat farkları ilgili olarak değil, bir mal veya hizmetin, diğer ülkedeki mal veya hizmete göre nispi anlamdaki fiyat farklılıklarını baz alarak dış ticaret yapmaları gerektiğiyle ilgili olduğunu” açıklayan “Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi” (KÜT) ile olmuştur ((Ricardo, 2007). Birinci grup teorilerden olan KÜT, en eski uluslararası ticaret teorilerinden biridir (Ricardo, 2007).

Teori özellikle; bir ülkenin niçin belli mal ve hizmet kategorilerinin ihracatında uzmanlaşması ve diğerlerini ithal etmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Ricardo'nun KÜT'ye göre, bir ülke ticaret ortaklarına göre nispi olarak ucuza (daha düşük birim emek maliyetle) üretebildiği malları ihraç etmeli, nispi olarak pahalıya (daha yüksek birim emek maliyetle) üretebildiklerini de ithal etmelidir (Hajiyev, 2004). Bu durumda, dış ticaretten sağlanan kazançlar hem ülke refahını maksimize edecek, hem serbest ticaret kanalıyla dünya ekonomik refahında da artışa yol açacaktır (Sharma ve Dietrich, 2004).

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları

Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük katsayısı (AKÜ/Balassa Endeksi), karşılaştırmalı üstünlükleri ticaret sonrası verilere dayalı olarak ölçmektedir. Bununla birlikte Balassa'nın AKÜ katsayısı, karşılaştırmalı üstünlükleri hem nispi maliyetlerin hem fiyat dışı faktörlerin ticaret örneklerini analiz etmek yoluyla açıklamaktadır.

Karşılaştırmalı üstünlüğün altında yatan kaynakların belirlenmesinden ziyade, ülkenin belli ürünlerde (sektörlerde) karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığını ortaya koymaya çalışan Balassa Endeksi, herhangi bir ürünün (sektörün) ülkenin toplam ihracatındaki payının, söz konusu ürünün (sektörün), dünyanın (veya bir bölgenin) toplam ihracatındaki payına oranını ifade eder. Diğer bir ifadeyle Balassa Endeksi, ülkenin bir ürünündeki (sektördeki) yurtiçi uzmanlaşmasını (AKÜ endeksinin payı), dünyanın (veya bölgenin) uzmanlaşmasıyla karşılaştırır (Beningo, 2006). Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler katsayısı (AKÜ) değeri, Birleşmiş Milletler İstatistik Birimi (UN Statistics Office) ve Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması [Standart International Trade Classification (SITC)] verilerinden (UN Comtrade ve PC TAS) hesaplanabilir (X: ihracat, t: dönem, k: tarım ürünü, j: ülke, w: dünya). Buna göre; “j” ülkesinin “t” döneminde “k” tarım ürünü ihracatındaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ) katsayısını Balassa aşağıdaki gibi formüle etmiştir (Balassa, 1965):

$$AKÜ_{kt}^j = \frac{X_{kt}^j / X_t^j}{X_{kt}^w / X_t^w}$$

AKÜ endeksinin pay kısmı, ürünün (sektörün) ülkenin toplam ihracatındaki payını (%); payda kısmı ise, söz konusu ürünün (sektörün) dünya toplam ihracatındaki payını temsil etmektedir (Mykhnenko, 2005).

Herhangi bir tarımsal ürünün açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısının 1'den büyük olması, o ülkenin t döneminde o ürüne ait ihracat payının, aynı dönemde toplam dünya ihracatındaki payından büyük olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, söz konusu ülke söz konusu tarımsal ürün ihracatında uzmanlaşmıştır ve rekabet gücüne sahiptir (Coxhead, 2007).

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük endeksinde logaritmik form da kullanılmaktadır.

$$\ln AKÜ_{kt}^j = \ln \frac{X_{kt}^j / X_t^j}{X_{kt}^w / X_t^w}$$

Bu endekse göre;

$\ln AKÜ_{kt}^j > 0 \Rightarrow$ Ülke tarım ürünü ihracatında uzmanlaşmıştır ve ülkenin söz konusu üründe ticaret performansı yüksektir (Yılmaz vd. 2003).

Rekabet gücünü göstermek amacıyla Balassa'nın AKÜ katsayısını 4 aşamada sınıflandırabiliriz (Hinloopen, vd. 2001):

1. Sınıflama: $0 < AKÜ \leq 1$; Rekabet gücü yoktur.
2. Sınıflama: $1 < AKÜ \leq 2$; Zayıf rekabet gücü vardır.
3. Sınıflama: $2 < AKÜ \leq 4$; Orta rekabet gücü vardır.
4. Sınıflama: $4 < AKÜ$; Güçlü rekabet gücü vardır.

Literatür Örnekleri

Yazar	Metot	Uygulandığı Ülke	Sonuç
Özağ vd. (2000)	Balassa Endeksi ve Karşılaştırmalı İhracat Performansı	Türkiye ve AB	Türkiye'nin yaş meyve ve sebze, tahıl, buğday ihracatında AB'ye göre karşılaştırmalı üstünlüğü bulunmaktadır.
Fertó ve Hubbard (2001)	Balassa Endeksi	Macaristan	Sebze ihracatında karşılaştırmalı üstünlük mevcuttur.
Jing (2004)	Balassa Endeksi	Çin	Çin'in bitkisel ürün ve çay karşılaştırmalı üstünlüğü olmakla birlikte, son 24 yıllık süreçte azalmaktadır.
Kesbiç vd. (2005)	Grubel-Lloyd Endeksi	Türkiye	Küresel piyasalarda, et ihracatındaki rekabet gücü yüksek, yumurta ihracatındaki rekabet gücü düşüktür.
Bojnec ve Fertó (2006)	Balassa Endeksi	Slovenya ve Macaristan	Slovenya'nın karşılaştırmalı üstünlüğü yoktur. Macaristan ise sebze ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmakla birlikte, üstünlükleri azalmaktadır.
Bayramoğlu (2009)	Balassa ve Vollrath Endeksi	Türkiye ve Azerbaycan	Her iki ülke de dış pazarlarda tarım ürünleri ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmakla birlikte, Türkiye'nin üstünlük derecesi daha yüksektir.
Qinetti vd. (2009)	Balassa Endeksi	Slovakya ve AB	AB-27'nin karşılaştırmalı üstünlüğü azalırken, Slovakya'nın artmaktadır. Bununla birlikte, özellikle AB'ye girdikten sonra Slovakya'nın süt, süt yağı, yoğurt, tereyağı, elma ihracatında rekabet gücü artmıştır.
Zhemoyda ve Goetz (2009)	Balassa Endeksi, Grubel-Lloyd Endeksi ve Herfindahl Endeksi	Ukrayna, Romanya, Polonya, Slovakya	Tarımdaki istihdam seviyesinin yüksekliği nedeniyle Ukrayna'nın özellikle tahıl, mısır, ayçiçeği ihracatında belirgin üstünlükleri mevcuttur.
Erkan, (2012b)	İhracat Payı, İhracat-İthalat Oranı Endeksi, Net Ticaret Endeksi, Vollrath Endeksi Ve Balassa Endeksi	Türkiye	Türkiye'nin, geleneksel ihraç tarım ürünlerinin çoğunda (incir, kuru üzüm, fındık, antep fıstığı ve kuru kayısı) karşılaştırmalı üstünlüğü bulunmaktadır.

MATERYAL ve METOT

Çalışmada, Türkiye'nin dünya ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüklere/dezavantaj sahip olduğu sebze ve alt gruplarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan, uluslararası karşılaştırmalara imkan sağlayan (DİE, 2008), SITC (Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması) Rev.3 baz alınmış (Çalışmanın tümünde, sınıflama açısından 1986 yılına ait Revize 3 kullanılmıştır.), 11 adet 4 haneli mal grubu analize dahil edilmiştir. Sözü edilen ürünler şu şekildedir: 0541- Patates, 0542- Kuru baklagiller, 0544- Domates, 0545- Diğer sebzeler, 0546- Dondurulmuş sebzeler, 0547- Geçici konserve edilmiş sebzeler, 0548- Manyok, tatlı patates, ararot, salep kök ve yumruları, 0561- Kurutulmuş sebzeler, 0564- Patates, kuru baklagil, kök ve yumruların un, ezme, flokonları, 0566- Diğer

sebze konserveleri, 0567- Sebze, meyve karışımlarının konserveleri. Karşılaştırmalı üstünlüklerin (rekabet gücü) hesaplanabilmesi amacıyla Balassa Endeksi kullanılmıştır.

$$AKÜ_{kt} = \frac{X_{kt}^j / X_t^j}{X_{kt}^w / X_t^w}$$

Karşılaştırmalı üstünlük/dezavantaj durumunun artış veya azalış seyri ortaya koyulması amacıyla, öncelikle veri setinin ortalama değeri 2 dönem olarak incelenmiştir (1993-2002 ve 2003-2012). Ayrıca, aşırı olumlu veya olumsuz dönemsel etkilerin, arz koşullarının ihracata etki etmesinin ve AKÜ katsayılarının değerini olması gerekenden düşük veya yüksek göstermesinin ortadan kaldırılması açısından

uygun ortalama değerleri de hesaplanmıştır (Küçükkiiremitçi, 2006).

Yalnızca aritmetik ortalamının kullanılması durumunda, bazı sektörlerin ihracat rakamlarının (dolayısı ile hesaplanan açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının) dönemselsel olarak çok düşük veya çok yüksek olabileceği/olabileceği düşünülerek, değerlendirmenin daha sağlıklı olabilmesi için “uygun ortalama” hesaplanmıştır.

Bir sonraki adımda ise karşılaştırmalı üstünlüklerin/dezavantajın yıllara göre seyrini daha ayrıntılı bir şekilde analiz edebilmek ve uygun ortalamadan sapmaları ortaya koyabilmek amacıyla; Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısının standart sapma ve değişkenlik katsayısı değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada, değişkenlik katsayısının marjinal değeri 15 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Standart Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (SITC) faktör yoğunluğuna göre yapıldığında dünyada ihracatı yapılan ürün grupları hammadde yoğun, emek yoğun, sermaye yoğun, kolay taklit edilen ar-ge bazlı ve zor taklit edilen ar-ge bazlı olmak üzere beşe ayrılmaktadır (Hufbauer ve Chilas, 1974). Tarım ürünleri hammadde yoğun ürün grubu kapsamında ele alınmaktadır.

Türkiye'nin faktör yoğunluğuna göre ihracat rekabet gücü incelendiğinde emek ve sermaye yoğun malların ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, özellikle son yıllarda katma değeri nispeten düşük hammadde ve emek yoğun ürün gruplarında azalış, katma değeri yüksek sermaye yoğun, kolay taklit edilen ar-ge bazlı ve zor taklit edilen ar-ge bazlı ürün gruplarında ise yetersiz olmakla birlikte artış gözlemlenmektedir (Erkan, 2012a). Bu durum, Türkiye'de zamanla tarım ürünleri ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüklerin (rekabet gücünün) azaldığının da bir göstergesidir.

Türkiye'nin sebze ihracatının toplam ihracat içindeki payının yıllar itibarı ile gösterildiği Şekil 1

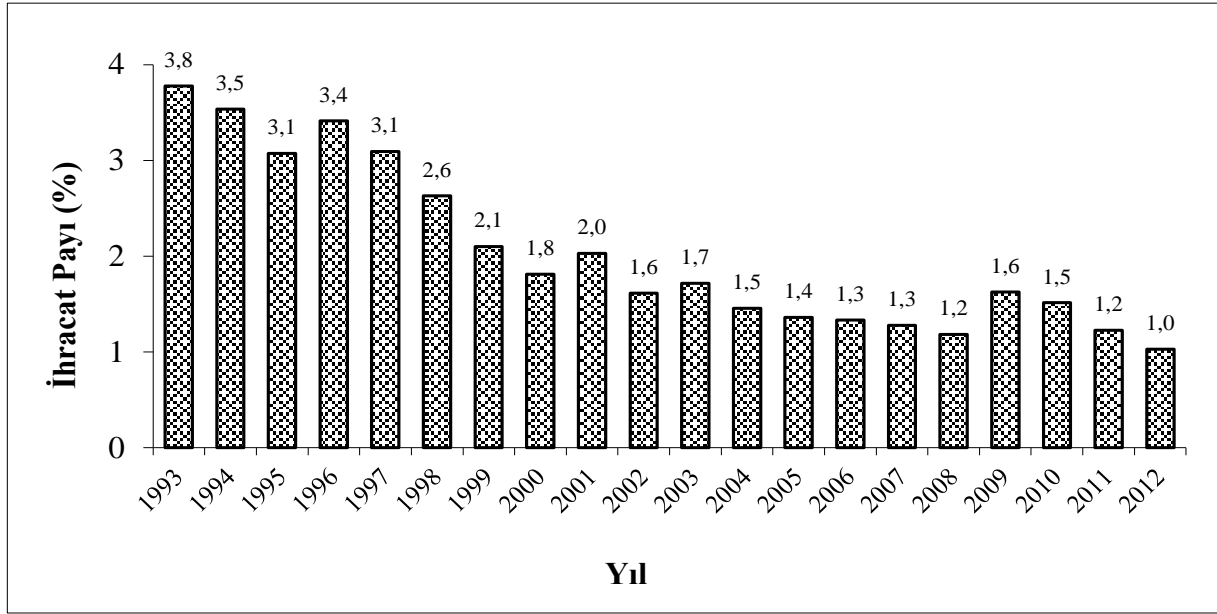
incelendiğinde genel bir azalışın ortaya çıktığı ifade edilebilir.

1993-2012 dönemine ilişkin yapılan bu çalışmada elde edilen açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük verileri, iki dönem itibarıyla (1993-2002 ve 2003-2012) kıyaslanmak suretiyle ele alınmış ve Şekil 2'de gösterilmiştir. Şekil 2 incelendiğinde, SITC Rev-3 4 haneli sınıflandırmaya göre sebzelerle ilgili ticarete konu olan 11 farklı ürün grubundan sadece birinin (0544-domates: taze, soğutulmuş) ihracat rekabet gücünde artış olduğu görülmektedir. Diğer ürünlerin rekabet güçlerinde ise çarpıcı düşüşler dikkat çekicidir.

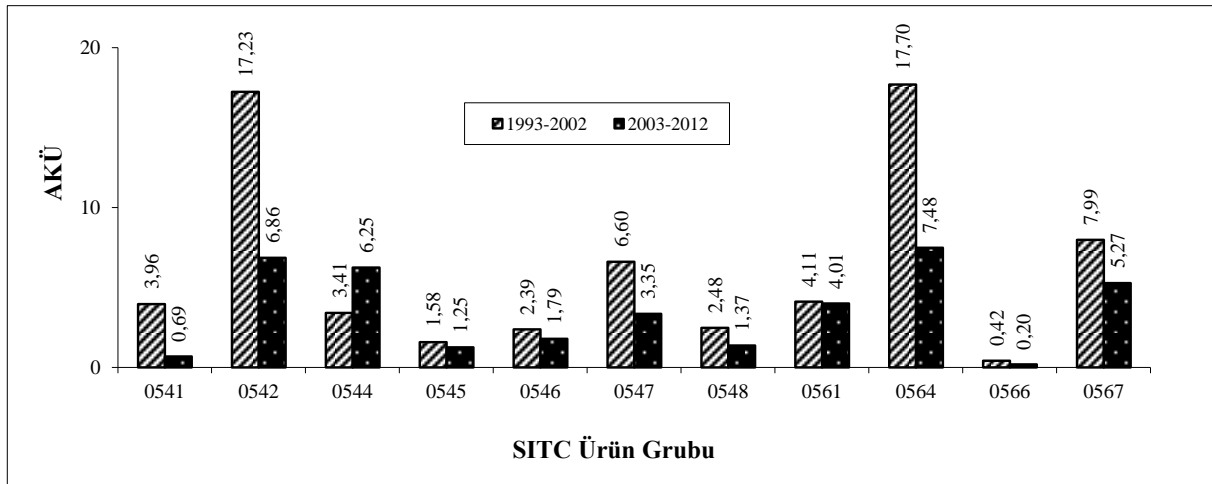
Özellikle, SITC 0541 patates, SITC 0542 kuru baklagil ve SITC 0564 patates, kuru baklagil, kök ve yumruların un ve ezmelerin ihracat rekabet gücünde kayda değer azalışlar söz konusudur.

Yıllar itibarıyla nispi rekabet gücü azalışı olmakla birlikte, Türkiye; on bir adet sebze alt ürün grubunun onunun ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe (rekabet gücüne) sahiptir. Türkiye'nin ihracat rekabet gücünün en yüksek olduğu sebzeler “kuru baklagil” ve “patates, kuru baklagil, kök ve yumruların un ve ezmeleri” dir. Tüm sebze alt gruplarından sadece “işlenmiş patates ve sebze konserve karışımlarının yer aldığı SITC 0566 “diğer sebze konserveleri” ihracat rekabet gücünde dezavantaj söz konusudur (Şekil 3).

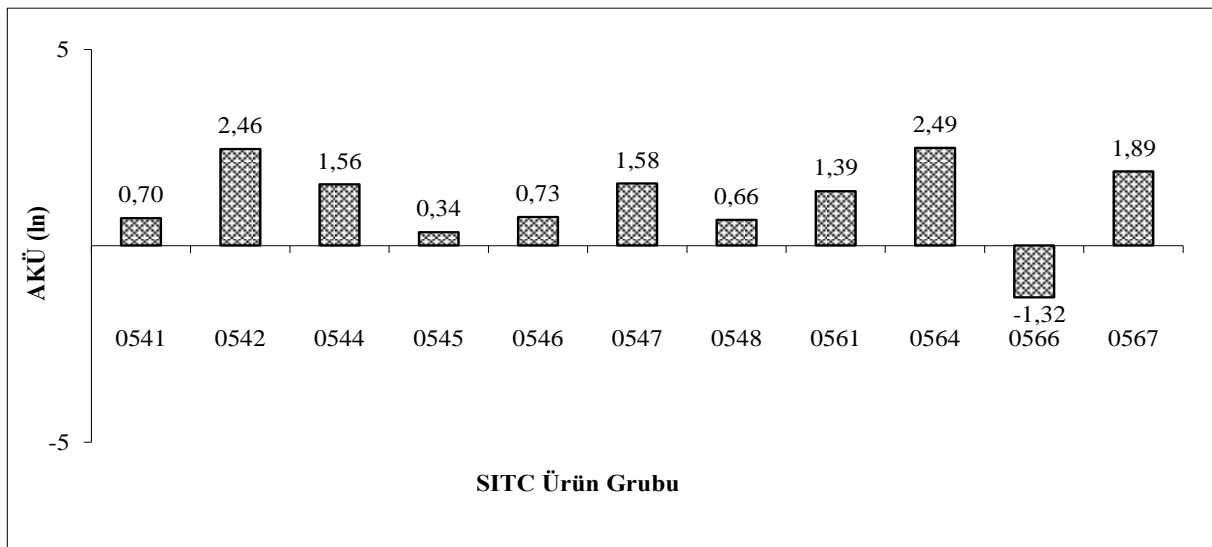
Bir ülkenin, herhangi bir ürün grubu ihracatında rekabet üstünlüğüne sahip olması arzu edilmekle birlikte, üstünlük durumunun istikrarlı seyri de önem arz etmektedir. Şekil 4 incelendiğinde, değişkenlik katsayısı en düşük ürün gruplarının SITC 0546 dondurulmuş sebzeler ve SITC 0561 kurutulmuş sebzeler olduğu görülmektedir. Düşük değişkenlik katsayısına sahip bu ürün gruplarının ihracat rekabet üstünlüklerinin yanında, istikrarlı bir seyir göze çarpmaktadır. Türkiye'nin SITC 0566 diğer sebze konserveleri ihracatındaki rekabet dezavantajıyla birlikte, yüksek derecedeki istikrarsızlık durumu da dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte, SITC 0541 kodlu patates, ihracat rekabet gücü üstünlüğü istikrarsızlık düzeyinin en yüksek olduğu üründür.

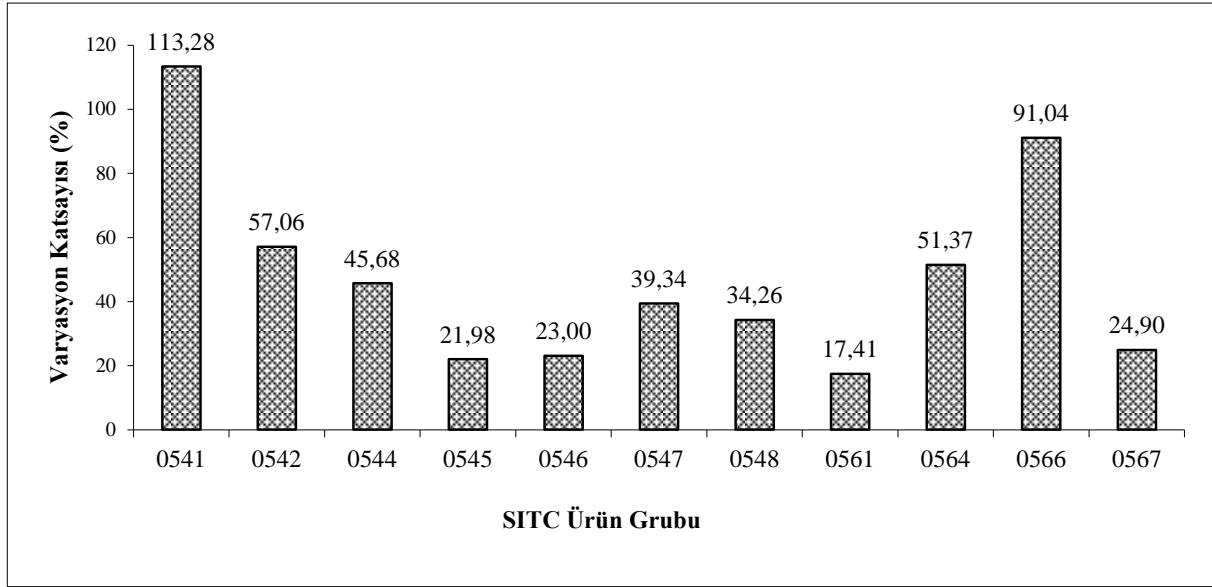
Şekil 1. Türkiye'nin Sebze İhracatının Toplam İhracatı İçindeki Payı (%)

Şekil 2. Türkiye'nin Sebze İhracatındaki Dönemsel AKÜ Değerleri

Şekil 3. Türkiye'nin Sebze İhracatındaki AKÜ Değerleri (ln)

Şekil 4. Türkiye'nin Sebze İhracatındaki Karşılaştırmalı Üstünlüklere İlişkin İstikrar Düzeyi

Çizelge 1 Türkiye'nin Sebze İhracatındaki Karşılaştırmalı Üstünlükleri

SITC Rev-3 Sebzelele İlgili 4 Haneli Ürün Grupları	1993-2002	2003-2012	AKÜ Ortalama	Varyasyon Katsayısı	Üstünlük Derecesi
0541 Patates	3,96	0,69	2,01	113,28	Orta
0542 Kuru baklagiller	17,23	6,86	11,69	57,06	Güçlü
0544 Domates (taze, soğutulmuş)	3,41	6,25	4,76	45,68	Güçlü
0545 Diğer sebzeler (taze, soğutulmuş)	1,58	1,25	1,41	21,98	Zayıf
0546 Sebzeler (dondurulmuş)	2,39	1,79	2,07	23,00	Orta
0547 Geçici konserve edilmiş sebzeler	6,60	3,35	4,87	39,34	Güçlü
0548 Manyok, tatlı patates, ararot, salep yumruları	2,48	1,37	1,93	34,26	Zayıf
0561 Kurutulmuş sebzeler	4,11	4,01	4,00	17,41	Güçlü
0564 Patates, kuru baklagiller, kök ve yumruların un ve ezemeleri	17,70	7,48	12,00	51,37	Güçlü
0566 Diğer sebze konserveleri	0,42	0,20	0,27	91,04	Dezavantaj
0567 Sebze, meyve karışımlarının konserveleri	7,99	5,27	6,60	24,90	Güçlü

SONUÇ

Türkiye'de son 20 yılda tarımın istihdam ve milli gelir içindeki payındaki azalmaya paralel olarak, tarımsal ürünlerin ihracatının Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı da azalmaktadır. Bu perspektifte, Türkiye'nin tarımsal üretim ve ihracatının mihenk taşlarından sebze ihracatının da toplam ihracata oranı çarpıcı bir şekilde azalmaktadır. Balassa Endeksi kullanılarak Türkiye'nin 1993-2012 yılları arasında sebze ve alt grupları ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüklerinin düzeyini ortaya koyabilmek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular, sebze ve alt grupları ihracatında genel olarak rekabet üstünlüğü ve uzmanlaşma durumunun varlığını göstermektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin üstünlükleri son yıllarda istikrarlı bir şekilde devam etmemektedir.

Türkiye'nin sebze ihracatındaki karşılaştırmalı üstünlüklerinin (rekabet gücünün) artırılması açısından üretim ve ihracat profilinin, teşvik sisteminin ve

tarımsal destekleme politikalarının işlenmiş tarım ürünleri lehine güncellenmesi gerekmektedir. Ancak bu durumda ihracattan dolayı sağlanan katma değer yüksek olacaktır. Bununla birlikte, Türkiye, ortaya koyacağı yeni üretim ve dış ticaret stratejileriyle, gerçekleştireceği yeni bölgesel entegrasyonlarla ve Gümrük Birliği gibi aksak ilerleyen entegrasyon oluşumlarının (tarım sektörü lehine) revizyonuyla tarımsal ürün (dolayısıyla sebze) ihracatını kantitatif ve kalitatif anlamda arttırabilir.

KAYNAKLAR

- Balassa, B. 1965. Trade Liberalization and Revealed Comparative Advantage. The Manchester School of Economic and Social Studies, 33 (2): 99-123.
- Bayramoğlu, Z. 2009. Türkiye ve Azerbaycan Arasında Tarımsal Ürünlerin Dış Ticaret Potansiyeli ve Karşılaştırmalı Üstünlükleri. Journal of Azerbaijani Studies, 738-751.

- Beningo, S. 2006. Trade and Transportation Between the United States and China and Between the United States and India. Conference of the Society of Government Economists, 27 October 2005, Washington, p: 6.
- Bernhofen, D.M. Brown, J.C., 2005. An Empirical Assessment of the Comparative Advantage Gains from Trade: Evidence from Japan. *The American Economic Review*, 95(1):208-255.
- Bojnec, S., Fertő, I. 2006. Does Comparative Advantages in Agro-Food Trade Matter for Multifunctional Rural Development: The Case of Hungary and Slovenia. *Journal of Central European Agriculture*, 7(3), 583-586.
- Coxhead, I. 2007. A New Resource Curse? Impacts of China's Boom on Comparative Advantage and Resource Dependence in Southeast Asia. *World Development*, 35 (7):1099-1119.
- DİE, 2008. Sorularla Dış Ticaret İstatistikleri ve İndeksleri.
http://www.die.gov.tr/Turkish/SONIST/DISTICIST/SORDST2005_kitap.pdf (Erişim Tarihi: 10.06.2008).
- Erkan, B. 2012a. Türkiye'nin Geleneksel İhracat Tarım Ürünlerinde Uzmanlaşma Düzeyi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1):75-83.
- Erkan, B. 2012b. BRIC Ülkeleri ve Türkiye'nin İhracat Uzmanlaşma ve Rekabet Düzeylerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1):101-131.
- Fertő, I. Hubbard, L.J. 2001. Regional Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-Food Sectors. 77th EAAE Seminar / NJF Seminar No. 325, August 17-18, Helsinki, p: 1-13.
- Hajiyev, N.O. 2004. Study of Azerbaijan's Current and Potential Comparative Advantage. Center of Economic Reforms Ministry of Economic Development-UNDP Azerbaijan, Baku, p:8.
- Hinloopen, J., Marrewijk, C.V. 2001. On the empirical distribution of the Balassa Index. *Review of World Economics*, Vol: 137, No:1, March 2001, P: 13.
- Hufbauer, G., Chilas, J. 1974. Specialization by Industrial Countries: Extent and Consequences, The International Division of Labour: Problems and Perspectives-International Symposium, Germany, pp: 3-38.
- Kesbiç, C.Y., Baldemir, E. A., Doğan, S. 2005. Rekabet Gücü Ölçümü ve Önemi: Türk Tarım Sektörü İçin Bir Analiz.
<http://www.ekonometridernei.org/bildiriler/o10s3.pdf>, 1-20.
- Kijboon, T. 2000. Thai Exports in the Year 2000: Thailand's Comparative Advantage.
http://www.journal.au.edu/abac_journal/sep00/article_3.pdf (Erişim Tarihi:22.11.2007).
- Küçükkiremitçi, O. 2006. Sanayi Sektörünün Dış Ticaret Performansının Rekabet Gücüne Göre Değerlendirilmesi (1995-2005 Dönemi). *Ulusal Bağımsızlık İçin Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı*, 13-16 Haziran 2006, Malatya.
- Masters, W. A. 1995. Guidelines on National Comparative Advantage and Agricultural Trade. Agricultural Policy Analysis Project, APAP III Methods and Guidelines, Phase III, No: 4001, p: 5.
- Mykhnenko, V. 2005. What Type of Capitalism in Eastern Europe? Institutional Structures, Revealed Comparative Advantages and Performance of Poland and Ukraine. Centre for Public Policy for Regions (CPPR) Discussion Paper, No:6, September 2005, p:27.
- Özağ, F., Öztürk, F., Kaya, S. 2000. Türkiye Tarım Sektörünün Avrupa Birliği (AB) Tarım Ürünleri Karşısındaki Uluslararası Rekabet Gücü (Urg). ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi, 13-16 Eylül 2000, Ankara, s: 383-408.
- Rashid, T. 2006. Implications of Trade and Investment with India. Publications of State Bank of Pakistan-Research and Economic Policy Departments. P:1.
- Ricardo, D. 2007. On the Principles of Political Economy and Taxation, London, 1817, <http://www.econlib.org/LIBRARY/Ricardo/ricP.htm> 1 (Erişim Tarihi:24.11.2007).
- Sharma, A. Dietrich, M., 2004. The Indian Economy Since Liberalisation:The Structure and Composition of Exports and Industrial Transformation (1980-2000). DRUID Summer Conference 2004 on Industrial Dynamics, Innovation and Development. June 14-16, 2004. Elsinore, Denmark. 4. 1-43
- Smith, A. 1991. *Wealth of Nations*. Prometheus Books, London.
- Qineti, A., Rajcaniova, M., Matejkova, E. 2009. The competitiveness and comparative advantage of the Slovak and the EU agri-food trade with Russia and Ukraine. *Agric. Econ.Czech*, 55,(8): 375-383.
- Yılmaz, B., Ergun, S.J. 2003. The Foreign Trade Pattern and Foreign Trade Specialization of Candidates of The European Union. Ezoneplus Working Paper, Fifth Framework Programme-European Commission, No: 19, Sep. 2003, P: 8.
- Zhan Jing, Z. 2004. Revealed Comparative Advantage and Competitiveness of China's Agricultural Products. *Agricultural Science & Technology, Special Topic*, p: 10-13.
- Zhemoyda, O., Goetz, S.J. 2009. Regional Specialization of Agriculture and Competitive Advantages of East-European Countries. Green Week Scientific Conference 2009, January, 14th and 15th, 2009, Berlin, p: 1-8.